

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΔΕΞΙΑ

Του Δημήτρη Χασάπη

Με ολοένα και μεγαλύτερη συχνότητα, κατά περίπτωση απροκάλυπτα ή συγκαλυμμένα για τις ανάγκες του τρέχοντος προεκλογικού ανταγωνισμού αναδεικνύονται συμπτώσεις πολιτικών προταγμάτων και απαλείψεις διαφορών σε καίρια ζητήματα της οικονομίας και της κοινωνίας μεταξύ των κυβερνητικών κομμάτων της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑΣΟΚ. Γι' αυτό και στην μεταξύ τους αντιπαράθεση δεν προτάσσουν πολιτικές επιλογές αλλά διαχειριστικές ικανότητες και τεχνικές ευχέρειες, με αποστροφές στα πολιτικά ζητήματα τα οποία «διχάζουν τον ελληνικό λαό». Εμείς ξέρουμε και μπορούμε, αυτοί δεν ξέρουν και δεν μπορούν. Τι ξέρουν και πως μπορούν είναι ερωτήματα εκτός συζήτησης. Οι πολιτικές συγγένειες των κομμάτων αυτών σηματοδοτήθηκαν άλλωστε στο πρόσφατο παρελθόν και με αντίστοιχες μετακινήσεις πολιτικών προσώπων. Παράλληλα και σε ένα άλλο επίπεδο εντοπίζονται ταυτίσεις θέσεων και απόψεων σε διάφορα, αλλά όχι αδιάφορα για την κοινωνία ιδίως όταν αποκαλούνται εθνικά, θέματα μεταξύ του ΚΚΕ και του ΛΑΟΣ ή και του νέο-εμφανισθέντος κόμματος της Δημοκρατικής Αναγέννησης. Το φαινόμενο αυτό της όσμωσης πολιτικών θέσεων και προταγμάτων, το οποίο συνοδεύεται από μια συνολική μετατόπιση του πολιτικού λόγου και της πολιτικής δράσης σταδιακά σε πιο συντηρητικές κατευθύνσεις δεν είναι βέβαια φαινόμενο αποκλειστικά ελληνικό και οι πρόσφατες πολιτικές μεταγραφές στη Γαλλία είναι δηλωτικές μιας αντίστοιχης Ευρωπαϊκής τάσης. Θεωρητικοποιήθηκε, άλλωστε, με ποικίλους όρους και διακηρύχθηκε σε διάφορους τόνους ως το τέλος της διάκρισης αριστεράς και δεξιάς, ως το τέλος των ιδεολογιών και άλλα συναφή, όλα υποστηρικτικά μιας από-πολιτικοποίησης της πολιτικής ζωής. Το ζήτημα της διάκρισης αριστεράς και δεξιάς είναι μάλλον πολύ-συζητημένο, αλλά παραμένει επίκαιρο και με αφορμή τις επικείμενες εκλογές και το διακύβευμα τους τίθεται εκ των πραγμάτων και για μια ακόμα φορά ως πολιτικό ερώτημα. Ιδίως όταν όσο πλησιάζουμε στις κάλπες η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ θα αρχίσει τις συνήθειες πλέον κατά τις προεκλογικές περιόδους αναφορές της στην αριστερά συνοδευόμενες από τις αντίστοιχες καταγγελίες της στη δεξιά, ενώ δια των τηλεοπτικών παραγόντων της θα θέτει πειστικά το ερώτημα για την μετεκλογική στάση του ΣΥΡΙΖΑ στο σχηματισμό κυβερνητικής πλειοψηφίας.

Η διάκριση αριστεράς και δεξιάς, και τα κριτήρια της διάκρισης αυτής, είναι ιστορικό δημιούργημα, και το νόημα τους ορίζεται από τις κοινωνικές και τις πολιτικές συνθήκες κάθε ιστορικής περιόδου και από τα πολιτικά δεδομένα κάθε χώρας. Δεν αποτελεί, επομένως, μια διάκριση απόλυτη και ιστορικά αμετάβλητη, με κριτήρια καθορισμένα τελεσίδικα, εκτός τόπου και χρόνου, πέρα από ανταγωνισμούς των κοινωνικών συμφερόντων και τους πολιτικούς όρους μιας καθορισμένης ιστορικής στιγμής. Από την εισαγωγή τους στην πολιτική ορολογία με την Γαλλική επανάσταση, οι έννοιες αριστερά και δεξιά νοηματοδοτήθηκαν πάντοτε με βάση την συγκυρία. Στην Νομοθετική Εθνοσυνέλευση του 1791, η οποία συνέρχεται μετά την θεσμοθέτηση συντάγματος και την καθιέρωση της συνταγματικής μοναρχίας στη Γαλλία, αρχικά εντελώς τυχαία, κάθονται στα έδρανα δεξιά του προεδρείου οι υποστηρικτές του «παλιού καθεστώτος», αριστοκράτες, φεουδάρχες και κληρικοί και αριστερά του προεδρείου οι υποστηρικτές του νέου καθεστώτος, εκπρόσωποι των αστών και των λαϊκών στρωμάτων, Ιακωβίνοι και Γιρονδίνοι. Έτσι με κριτήριο τη στάση απέναντι στο καθεστώς της επανάστασης καθιερώνονται και αποκτούν νόημα οι όροι αριστερά και δεξιά. Τον επόμενο, όμως, χρόνο στην Συμβατική Εθνοσυνέλευση, όταν και η σύνθεση της και το πολιτικό διακύβευμα διαφοροποιούνται εντελώς, τότε διαφοροποιούνται και τα κριτήρια διάκρισης των πολιτικών δυνάμεων. Δεξιά είναι τώρα οι προηγούμενα αριστερά Γιρονδίνοι και αριστερά οι Ιακωβίνοι με τον Δαντών, τον Μαρά και τον Ροβεσπιέρο. Η αριστερά εκείνης της ιστορικής στιγμής εξέφραζε τα συμφέροντα της ανερχόμενης Γαλλικής αστικής τάξης, προβάλλοντας την πολιτική ιδεολογία η οποία αποκλήθηκε κλασσικός φιλελευθερισμός, ενώ η δεξιά υπεράσπιζε τα συμφέροντα των ευγενών και του ανώτερου κλήρου. Η ανάπτυξη του εμπορευματικού καπιταλισμού στα επόμενα χρόνια επανα-οριοθέτησε πολιτικά την αριστερά και τη δεξιά με κριτήρια την υπεράσπιση της οικονομικής ελευθερίας, της δυνατότητας απρόσκοπτου πλουτισμού και της ιδιωτικής συγκρότησης του δημόσιου χώρου έναντι της ρυθμιζόμενης οικονομίας που διασφαλίζει το δικαίωμα στην εργασία και το εισόδημα, τις ίσες ευκαιρίες και την κοινωνική αλληλεγγύη. Μετά τις Ευρωπαϊκές επαναστάσεις του 1848 και την είσοδο στην πολιτική σκηνή της εργατικής τάξης με εκφραστές τους σοσιαλιστές και αργότερα τους κομμουνιστές, η διάκριση αριστεράς και δεξιάς προσέλαβε νόημα αντίστοιχο της ιστορικής συγκυρίας και τα κριτήρια της αντικαταστάθηκαν από κριτήρια αναφερόμενα στην ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και στα αντίστοιχα κοινωνικά συμφέροντα των νέων κοινωνικών τάξεων, που δημιούργησε ο βιομηχανικός καπιταλισμός. Ακολουθώντας την ιστορική εξέλιξη και την εκάστοτε πολιτική πραγματικότητα, τα κριτήρια της διάκρισης αριστεράς και δεξιάς συναρτήθηκαν κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα με τη δημοκρατία και τα πολιτικά

δικαιώματα απέναντι στους ανερχόμενους φασισμούς στην Ευρώπη, με το κράτος πρόνοιας και την εθνική ανεξαρτησία μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, με τον νέο-φιλελευθερισμό και τα προτάγματα του σήμερα. Έτσι από εποχή σε εποχή και από περιοχή σε περιοχή, η διάκριση αριστεράς και δεξιάς πάντα ισχύουσα, αποκτούσε και αποκτά διαφορετικό περιεχόμενο με βάση την κοινωνική πραγματικότητα και το κατά περίπτωση πρωτεύον πολιτικό διακύβευμα. Περί ιστορικής μεταβολής του νοήματος των όρων αριστερά και δεξιά πρόκειται, επομένως, και όχι περί τέλους της διάκρισης, εξαιτίας της κατάλυσης των κριτηρίων της από τα δεδομένα της πραγματικότητας ή από τις επιταγές της ιστορίας. Αφού είναι ακριβώς τα δεδομένα της πραγματικότητας και οι επιταγές της ιστορίας τα οποία έτσι ή αλλιώς ορίζουν τις έννοιες και τα κριτήρια της διάκρισης αριστεράς και της δεξιάς, των πολλών δεξιών και των πολλών αριστερών που υπήρξαν και θα υπάρξουν. Αυτή η ιστορικότητα καθιστά τη διάκριση αριστεράς και δεξιάς σχετική και από τη σχετικότητα αυτή μπορεί να δημιουργηθεί μια σύγχυση την οποία υποβολιμαία εκμεταλλεύονται πολλοί και διάφοροι επιχειρηματολογώντας για την απάλειψη των διαχωριστικών, πολιτικών, γραμμών. «αυτοί που θέλουν να μας πείσουν ότι δεν υπάρχει ούτε Δεξιά ούτε Αριστερά είναι Δεξιοί» είχε δηλώσει εύστοχα ο Ιταλός πολιτικός φιλόσοφος Νορμπέρτο Μπόμπιο.

Η άρνηση ή η απαξίωση της διάκρισης αριστεράς και δεξιάς σημαίνει ουσιαστικά διεκδίκηση της από-πολιτικοποίησης της πολιτικής δραστηριότητας και μετασχηματισμού της σε διαχειριστική πρακτική. Διεκδίκηση, η οποία εντάσσεται στον πυρήνα της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας και αποτελεί ένα από τα συστατικά στοιχεία της απορύθμισης των σχέσεων πολιτικής και οικονομίας, κράτους και αγοράς, δημόσιου και ιδιωτικού και της αποδυνάμωσης της πολιτικής εξουσίας στην επιδίωξη κοινωνικών στόχων πάνω από τα ιδιωτικά συμφέροντα. Η κατάλυση της διάκρισης αριστεράς και δεξιάς και η άρνηση της πολιτικής επιδιώκεται συστηματικά μέσα από μια φιλολογία περί της αναγκαιότητας ή της επικαιρότητας ενός «πολιτικού κέντρου» και τις αντίστοιχες απόπειρες των δύο μεγάλων κομμάτων να εκφραστούν ως ή να μετασχηματιστούν σε κόμματα του λεγόμενου «κεντρώου» πολιτικού χώρου. Μιας πολιτικής επιλογής, η οποία τελικά συνιστά τον «βαθμό μηδέν της πολιτικής», αφού αμβλύνει μέχρι ισοπέδωσης τον αντιθετικό χαρακτήρα των πολιτικών ιδεών, των πολιτικών συμφερόντων, των πολιτικών επιθυμιών, της πολιτικής εν τέλει και μπορεί έτσι να χωρέσει τους πάντες και τα πάντα. Από τη στιγμή, όμως, που ασκείται πολιτική στο όνομα των διαφόρων συνθετικών του κεντρο- και προωθείται έτσι μια γενικευμένη από-πολιτικοποίηση, το πολιτικό φάσμα μετακινείται προς τα δεξιά και τελικά ενισχύεται ο ακροδεξιός λαϊκισμός του ΛΑΟΣ και του Παπαθεμελή, ακριβώς επειδή η αντιθετικότητα είναι συστατικό στοιχείο της πολιτικής

δραστηριότητας, η οποία αναπόφευκτα αναδεικνύεται στους καιρούς μας, που οι νεοφιλελεύθερες και αυταρχικές πολιτικές παράγουν νέες και οξύνουν τις υπάρχουσες κοινωνικές αντιθέσεις. .

Η υπεράσπιση της διάκρισης αριστεράς και δεξιάς με τους όρους του σήμερα, στη χώρα μας και στον κόσμο, ιδιαίτερα αυτή την προεκλογική περίοδο είναι υπεράσπιση της πολιτικής. Και «όσο θα υπάρχουν άνθρωποι που η πολιτική τους δράση θα υποκινείται από μια μύχια αίσθηση ανικανοποίητου και που θα υποφέρουν μπροστά στις αδικίες των σύγχρονων κοινωνιών, θα διατηρούν ζωντανά τα ιδεώδη που έχουν συνυπογράψει εδώ και περισσότερο από έναν αιώνα όλα τα αριστερά κινήματα της Ιστορίας» γράφει ο Νορμπέρτο Μπόμπιο στο βιβλίο του «Δεξιά και Αριστερά». Αυτά τα ιδεώδη διεκδικεί να εκφράσει εκλογικά την προσεχή Κυριακή το εγχείρημα του ΣΥΡΙΖΑ υπερασπιζόμενο την πολιτική και νοηματοδοτώντας την αριστερά..